

rával. Aki meg azt fürkészné, hogyan kell egy kihagyhatatlan élmény befogadására rábírn az olvasót, ugyancsak bőséges okulnivalóra talál e könyv közvetlen szavait – s gazdagon adagolt illusztrációit – ízelve.

KELEMEN LAJOS

(*Pannónia Könyvek, Pécs, 2006,*
272 oldal, 2500 Ft)

GEORGES BATAILLE:

Az irodalom és a Rossz

Az irodalom és a Rossz 1957-ben jelent meg, a szürrealizmus kései fejleményeként, a dühöngő ifjúság lázadó éveiben, egy időben Ginsberg, Osborne, Kerouac legfontosabb

műveivel. Bataille könyvének magyar fordítása majd ötven évig váratott magára, így a kérdés magától adódik: miféle üzenetet hordozhat ma számunkra ez a kissé megkésztet kötet, amely nem annyira irodalmi elemzéseket, hanem inkább misztikus látomások

közül Brontë, Baudelaire, Michelet, Blake, Sade, Proust, Kafka, Genet műveiről, egy olyan elmélet nevében, mely szerint az irodalom nem egyéb, mint a Rossz megnyilvánulási helye?

Az irodalom, mondja Bataille, a szabályok áthágása, a lélek forradalma: a kimondás erejénél fogva felszabadítja az emberben szunnyadó energiákat, melyeket eddig rossznak hitt, mert a társadalom minden erejével azt hangoztatta, hogy ami lehetetlen, az a rossz, ami lehetséges, az pedig a jó. De mi más volna Isten, kiált föl Bataille, mint „ráébredés a lehetetlenség érzetére”? Bataille a rossz által véli megnyitni az utat Istenhez, a Rossz (b)irodalma által, mely a társadalmilag rögzített, értelmes határokat messze maga mögött hagyva Istenbe emigrál. „Az igazság csakis az erőszakos emberek kiváltsága”, mondja Bataille, akinek látomásai ezért a pusztítás, a rettenet képeire épülnek. A tiltás a rossz, megszüntetése a legfőbb jó. Bataille, akárcsak a fiatal Babits, Nietzsche nyomán megírja tehát a maga ódáját a bűnhöz, a Rosszhoz, amit többek között az irodalom tapasztalatával társít, hiszen „a költészet, ha akarna sem tudna építeni, pusztít, csak akkor igaz, ha lázad”.

Bataille provokációja, aki „a nagy rendetlenség” megváltó hatalmának

hangsúlyozásával ébresztőt akart fűjni a látványosan haldokló Európának, bizonyos szempontból sikerrel járt: szép új világunk csupa felszabadult, harsány lázadás minden ellen, amit valaha értéknek tartottak.

Ennek a posztmodern kampánynak azonban nem sok köze van Bataille valódi álmához. Blake, Proust vagy Sade kapcsán Bataille világosan kifejti, hogy az irodalmi alkotás egy végső, szent igazság jegyében ölt testet. A „rossz” ebből a szempontból hangsúlyozottan relatív valóság: abból a határból nyeri a létét, amely ellen lázad, és abból a szentnek tudott célból fakad, amely lehetetlennek, de egyben elkerülhetetlennek mutatja vállalkozását; ha pedig ez nincsen, akkor a lázadás bódulata üres kalandozás a semmiben. Vajon mi ellen lehet ma még lázadni mértéktelenül, a lehetetlen szükségesszerűségének ígézetében, úgy, ahogy Bataille akarta? Talán a semmi ellen, amelyből valóban túl sok van? Bataille a „rossz” nevében a hagyomány irtózatosságot akarta csökkenteni, hogy az élet igazabb s szentebb legyen, ma azonban, ha ugyanezt szeretnénk megvalósítani, egyetlen esélyünk talán éppen az, ha sikerül elérnünk, hogy a tradíció ne váljon teljesen súlytalanná.

Ebből a szempontból tűnnek ma egyre fontosabbnak *Az irodalom és a Rossz* ihletett látomásai. A mű írójának legelőremutatóbb hiányossága abban áll, hogy képtelen arra, hogy ne a mindenséget akarja teljes erejével és mindenáron. Bataille bámulatos, kétségbeesett, eksztatikus Isten-akarásról tesz tanúbizonyságot: úgy feszíti ki az életével küzdő ember és a lehetetlen Isten közé a

rosszat, mintha egy szakadék két partja közé építene fahidat. Azzal viszont, hogy a „rossz” felől megnyitja az általa egyedül igaznak tartott utat, közvetve rámutat más utakra is, például arra, ami a jóságon át vezet. Az esztétika kiszolgáltatja az irodalmat a szépségnek, és ezáltal elvéti a lényegét, ám ha az irodalom, ahogy ez az „új misztikus” állítja, valóban a moralitáshoz tartozik, az azt jelenti, hogy nemcsak a Rosszban rejlő megigéző lehetőségre lehet rácsodálkozni, hanem a jóság végtelen hatalmára is. És talán egyszer születik majd egy olyan, *Az irodalom és a Rossz* nagyszerű látomásaihoz mérhető könyv is, amelynek minden szegyenkezés nélkül az lehet a címe: „Az irodalom és a Jó”.

CSEKE ÁKOS

(*Fordította Dunszoki Katalin,*
Nagyvilág Kiadó, Budapest, 2005,
244 oldal, 2200 Ft)

JOHN CALDER:

Samuel Beckett filozófiája

John Calder az író londoni kiadója és barátja volt. Egykori szerzőjét Calder a 20. századi irodalom számára legjelentékenyebb vonulatába, Proust, Kafka és Joyce mellé, sőt föléjük állítja: társai műveinek „kulcs-